

ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БЕЗПЕЧНОСТІ Й ЯКОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО МІЖНАРОДНИХ СПІЛЬНОТ

Віталій Кайдашов,

аспірант кафедри аграрного права
Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого

Стаття присвячена проблемам адаптації законодавства України до вимог Світової організації торгівлі та Європейського Союзу в галузі безпеки й якості сільськогосподарської продукції. Зазначені питання регламентує чимало нормативних актів, проте сьогодні спостерігається наявність невідповідності багатьох положень національних правових актів вимогам європейського законодавства, що зумовлює труднощі під час експорту української сільськогосподарської продукції, гальмує інтеграційні процеси, пов'язані з європейським вибором України.

Ключові слова: безпека сільськогосподарської продукції, якість сільськогосподарської продукції, Світова організація торгівлі, Європейський Союз, генетично модифіковані організми, адаптація.

Пріоритетність співробітництва України із такими міжнародними спільнотами, як Світова організація торгівлі (далі – СОТ), Європейський Союз (далі – ЄС) та їх окремими державами-членами, отже й актуальність обраної теми, пов'язана з тим, що ці організації визначатимуть напрями економічного прогресу та політичну стабільність у регіоні в довгостроковій перспективі. Але інтеграція України до цих міжнародних спільнот вимагає вдосконалення її національного законодавства, у тому числі у сфері якості та безпеки сільськогосподарської продукції.

Адаптація законодавства як один з елементів удосконалення правового регулювання – це певний процес приведення законів та інших нормативно-правових актів у відповідність з *acquis communautaire*. Проблема адаптації законодавства України у сфері безпеки й якості сільськогосподарської продукції до норм ЄС і СОТ виникла через появу нових економічних, політичних і соціальних реалій, що свідчать про чітку тенденцію до інтеграції держав. Низький рівень вивчення цієї проблеми заважає поглибленню ринкових відносин у сільськогосподарському виробництві, знижує регулятивну роль права у становленні та формуванні ринку високоякісної та безпечної сільськогосподарської продукції [1, с. 33].

Аналізу проблем, пов'язаних із приведенням окремих сфер аграрного законодавства України до норм міжнародних спільнот, зокрема ЄС та СОТ, присвятили свої праці такі науковці, як М. Іншин, Т. Ковальчук, С. Меженська, В. Новоселов, А. Статівка, С. Романко, О. Яценко та ін.

Метою цієї статті є аналіз чинного законодавства України щодо безпеки й якості сільськогосподарської продукції в умовах інтеграції нашої держави до міжнародних спільнот, аналіз відповідних нормативно-правових актів і правової літератури, а також формулювання пропозицій стосовно вдосконалення правового регулювання у цій сфері.

Питанням адаптації законодавства України до вимог СОТ та ЄС, у тому числі у сфері безпеки й якості сільськогосподарської продукції, присвячені такі нормативно-правові акти, як Програма інтеграції України до Європейського Союзу, схвалена Указом Президента України від 14.09.2000 р., Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18.03.2004 р., План дій «Україна – Європейський Союз», схвалений Кабінетом Міністрів України 12.02.2005 р., Стратегічний план трансформації системи технічного регулювання та захисту прав споживачів відповідно до вимог Світової організації торгівлі та Європейського Союзу на 2007–2010 роки, затверджений наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 09.08.2007 р., постановка Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року» від 19.09.2007 р. тощо.

Однак, незважаючи на наявність достатньої кількості законів, підзаконних нормативних актів і праць науковців у сфері якості та безпеки харчування, сьогодні спостерігається на-

явність невідповідності багатьох положень національних правових актів вимогам європейського законодавства, що зумовлює труднощі під час експорту української сільськогосподарської продукції, гальмує інтеграційні процеси, пов'язані з європейським вибором України [2, с. 12]. Це питання набуває все більшої актуальності у зв'язку із необхідністю підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції на європейському та світовому аграрних ринках, а також у контексті розвитку сільськогосподарського виробництва та підтримки національного аграрного товаровиробника [3, с. 86].

Щоб процеси адаптації сільського господарства України до відкритої ринкової аграрної економіки були дієвими, необхідно, враховуючи національні (політичні, економічні, правові) традиції, створити ефективний механізм регулювання сільського господарства, окремих його галузей, обираючи перевірену в Західній Європі та США модель введення екологічного сільського господарства [4, с. 42].

З метою подолання негативних процесів в агропромисловому секторі держави, забезпечення стабільності його розвитку та гарантування продовольчої безпеки держави на законодавчому рівні із урахуванням чинної економічної, соціальної та правової ситуації в Україні здійснюються заходи щодо розроблення, запровадження та вдосконалення гармонізованих до міжнародних вимог стандартів на сільськогосподарську продукцію для підвищення експортного потенціалу держави та поліпшення якості продуктів харчування на внутрішньому ринку. Такими заходами, зокрема, є поглиблення співробітництва з державами ЄС щодо впровадження сучасних технологій переробки сільськогосподарської продукції та підвищення екологічної безпеки харчових виробів, підготовка нормативних документів і стандартів на сільськогосподарську продукцію, прийняття норм і правил проведення сертифікації сільськогосподарської продукції, уніфікованих з нормами держав ЄС, створення постійно діючої системи взаємного обміну інформацією про небезпечні товари та послуги, вдосконалення інформації, що надається споживачу.

Згідно з Планом заходів щодо виконання у 2008 р. Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затвердженим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11.06.2008 р. № 821-р, на основі чинних європейських директив і регламентів здійснювалося розроблення та вдосконалення законодавчої бази України у сфері охорони здоров'я та життя людей, тварин і рослин (підготовка нормативно-правового акта щодо затвердження методів визначення залишкових кількостей ветеринарних препаратів і забруднювачів у живих тваринах, необроблених харчових продуктах тваринного походження та кормах, підготовка проекту Закону України «Про ідентифікацію та реєстрацію тварин і маркуван-

ня продуктів тваринного походження»), вдосконалення правового регулювання загальної безпеки продукції та відповідальності за дефектну продукцію (підготовка законопроектів «Про державний ринковий нагляд» та «Про відповідальність за випуск і реалізацію дефектної продукції»), розроблення технічних регламентів тощо.

На жаль, ще існує багато невирішених проблем. Так, зокрема, відсутні правові важелі щодо забезпечення реального виконання законодавства про якість і безпечність сільськогосподарської продукції, а також дієвого механізму притягнення до відповідальності виробників за неякісну та небезпечну харчову продукцію. З цією метою мають бути створені умови для здійснення дієвого контролю за вирощуванням тварин і рослин, якістю продовольчої сировини та харчових продуктів відповідно до регламентів СОТ; прийняті на основі чинних директив Єврокомісії нормативно-правові акти щодо встановлення відповідальності за дефектну продукцію, переглянуті вимоги до роботи контролюючих органів, які мають підвищити ефективність заходів щодо здійснення контролю за якістю сільськогосподарської продукції.

Слід зазначити, що сьогодні відсутній системний підхід до розроблення зазначених програм і планів. Зокрема, процес удосконалення правового регулювання відповідно до норм ЄС і СОТ відбувається за щорічними планами на основі пропозицій центральних органів виконавчої влади без прив'язки до загальної потреби, визначеної у зведенні законодавства Європейського Союзу «*acquis communautaire*». Такий підхід суперечить законодавчо встановленій нормі, відповідно до якої адаптація законодавства України є планомірним процесом, що передбачає декілька послідовних етапів, на кожному з яких повинна досягатися певна ступінь відповідності законодавства України до *acquis* Європейського.

Важливою проблемою, що потребує якнайшвидшого вирішення, є недостатній рівень гармонізації законодавства у сфері систем стандартизації до норм і принципів СОТ та вимог міжнародних організацій стандартизації, зокрема використання значної кількості стандартів СРСР. Засобом вирішення зазначеної проблеми може бути завершення розроблення національних стандартів на проведення фітосанітарного та ветеринарного контролю згідно з вимогами СОТ та директивами Європейського Союзу; розроблення національних стандартів на молочну, м'ясну й іншу сільськогосподарську продукцію відповідно до міжнародних і створення реєстрів таких стандартів; удосконалення системи залучення міжнародної технічної допомоги для гармонізації стандартів якості продукції, фітосанітарного та ветеринарного контролю в галузі сільського господарства; забезпечення участі українських фахівців у структурах міжнародних організацій із стандартизації ISO, IEC та європейських організацій CEN, CENELEC, які мають стратегічне значення для економіки України, тощо.

Заслугує на увагу й питання, пов'язане з генетично модифікованими (трансгенними) організмами (далі – ГМО). Кількість генетично модифікованих рослин, тварин, мікроорганізмів постійно зростає. Використання ГМО в державах ЄС регулюється як національним законодавством окремих держав, так і міжнародними угодами, конвенціями тощо (наприклад, Конвенція про охорону біологічного різноманіття від 1992 р., Картахенський протокол про біобезпеку до Конвенції про біологічне різноманіття від 2000 р., Рішення № 1600/ 2002/ЕС Європейського парламенту та Ради про шосту програму дій спільноти у сфері навколишнього середовища від 2002 р.).

В Україні основним нормативно-правовим документом, що регулює зазначені питання, є Закон України «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів» від 31.05.2007 р. Також, на виконання Указу Президента України «Про Цільову комплексну програму генетичного моніторингу в Україні на 1999–2003 роки» від 04.02.1999 р. розробляється проект Закону України «Про державну політику регулювання в галузі генетично-інженерної діяльності», яким передбачається врегулювати питання щодо безпеки використання ГМО.

До проектів законодавчих актів, якими пропонується врегулювати питання захисту людини від можливого негативного впливу генетично-інженерних розробок, належить проект Закону України «Про біоетику». Серед інших заходів щодо регулювання зазначених питань виділяють такі, як створення інформаційної бази даних про біологічні особливості та вплив на збереження і стале використання біологічного різноманіття ГМО, що проходять державні випробування в Україні; розроблення адаптованих до норм ЄС критеріїв, норм і стандартів для оцінки можливого впливу ГМО на збереження та стале використання біорізноманіття; розроблення та впровадження технічних регламентів щодо маркування харчових продуктів, у тому числі із застосуванням ГМО та до складу яких входять інгредієнти, що відповідно до Європейських директив, стандартів Кодексу аліментаріус та інших чинних норм можуть бути алергенами; розширення і вдосконалення бази даних про біологічні особливості та вплив на збереження і стале використання біологічного

різноманіття ГМО, що вивільняються в навколишнє природне середовище України й Європи в цілому.

Адаптація законодавства України щодо безпечності й якості сільськогосподарської продукції є складовою загального процесу вдосконалення правового регулювання у зазначеній сфері, що відбувається в умовах інтеграції України до ЄС. Метою такої адаптації є досягнення відповідності правової системи України *acquis communautaire* з урахуванням критеріїв, що висуваються Європейським Союзом до держав, які мають намір вступити до нього.

Членство ж у СОТ відкрило Україні широкі можливості для прискорення розвитку національної економіки за рахунок створення стабільного конкурентного внутрішнього ринку, введення єдиних правил регулювання економічної діяльності.

Викладене дозволяє зробити **висновок**, що завданням держави у сфері вдосконалення правового регулювання безпечності й якості сільськогосподарської продукції є розроблення та впровадження системи контролю за виконанням усіма учасниками аграрного ринку вимог нормативних документів, технічних регламентів, пов'язаних із безпечністю й якістю сільськогосподарської продукції, вимог законодавства у сфері захисту прав споживачів, зміна ролі держави й операторів ринку у забезпеченні безпечності харчових продуктів за європейськими принципами, створення дієвого механізму притягнення до відповідальності виробників за неякісну та небезпечну харчову продукцію.

Література

1. *Меженская С. И., Волкова Г. И.* Правовое регулирование производства экологически безопасной сельскохозяйственной продукции // Экономика та право. – 2004. – № 1. – С. 31–34.
2. *Иштин М. I.* Правове регулювання безпеки харчування в Європейському Союзі та в Україні. – К., 2007. – 304 с.
3. *Романко С.* Особливості економіко-правового механізму забезпечення екологічної безпеки сільськогосподарської продукції // Право України. – 2007. – № 6. – С. 85–88.
4. *Статівка А. Н.* Сільське господарство України та його інтеграція в міжнародні сільськогосподарські й торгівельні організації: проблемні питання // Право України. – 2003. – № 4. – С. 42–45.

Article deals with problems of adaptation of Ukrainian legislation to the requirements of the World Trade Organization and the European Union in security and quality of agricultural products. Those issues devoted a lot of regulations, but today there are inconsistencies observed many of the provisions of national legal acts of the requirements of European legislation, which causes difficulties in the export of Ukrainian agricultural products and hampers integration processes related to the European choice of Ukraine.

Статья посвящена проблемам адаптации законодательства Украины к требованиям Всемирной торговой организации и Европейского Союза в сфере безопасности и качества сельскохозяйственной продукции. Указанным вопросам посвящено немало нормативных актов, однако сегодня наблюдается наличие несоответствий многих положений национальных правовых актов требованиям европейского законодательства, что вызывает трудности при экспорте украинской сельскохозяйственной продукции и тормозит интеграционные процессы, связанные с европейским выбором Украины.

